

Situačná analýza
v oblasti výchovy a starostlivosti
o deti v ranom veku

Obec Zborov

Jún 2024

Obsah

1. Okolnosti, ktoré viedli k vypracovaniu situačnej analýzy pre deti v ranom veku	3
2. Model Primokiz: Sieťové a komplexné programy	5
3. Demografické údaje	7
4. Geografické charakteristiky obce.....	9
5. Predpoklady pre predškolskú výchovu a vzdelávanie	11
6. Zdroje pre deti v ranom veku: Programy, služby, infraštruktúra.....	13
6.1 Existujúca situácia a starostlivosť o deti v obci	13
6.2 Programy pre deti	14
6.3 Programy pre rodičov a deti	15
6.4 Programy pre rodičov	15
7. Spolupráca a vytváranie sietí	16
8. Informovanosť a účasť	18
9. Zhrnutie potrebných krokov v sektore výchovy a starostlivosti o deti v ranom veku	19
Príloha	20

1. Okolnosti, ktoré viedli k vypracovaniu situačnej analýzy pre deti v ranom veku

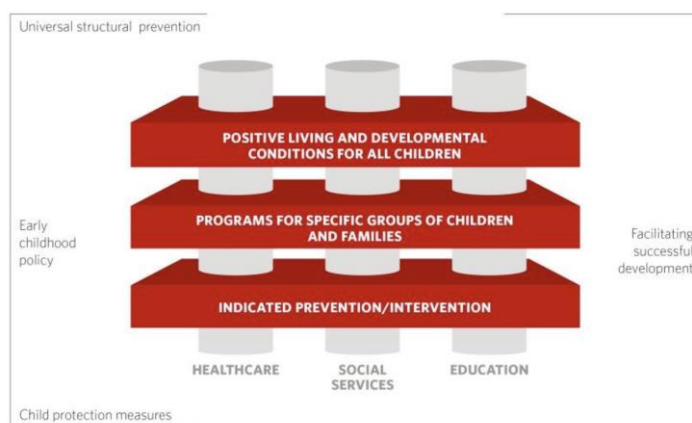
Situačná analýza opisuje súčasný stav sektora predškolského vzdelávania a identifikuje kroky, ktoré je potrebné uskutočniť. Na základe tejto analýzy obec formuluje stratégiu v oblasti výchovy a starostlivosti o deti v ranom veku (early childhood development) s kľúčovými cieľmi a akčným plánom.

Predkladaná situačná analýza sa týka obce Zborov, ktorý sa spolu s obcou Koprivnica zapojili do pilotného projektu PRIMOKIZ, iniciovaného International Step by Step Association (ISSA) a ktorý v podmienkach Slovenskej republiky realizuje Škola dokorán – Wide Open School, n. o.

V situačnej analýze sa opisuje aktuálna situácia v oblasti výchovy a starostlivosti o deti v ranom veku v uvedenej lokalite. Zároveň poskytuje prvé námety na vypracovanie stratégie ďalšieho rozvoja v tejto oblasti na základe existujúcich podmienok a opisu ich silných a slabých stránok, ako aj identifikácie možností potenciálneho rozvoja.

Situačná analýza je vypracovaná v zmysle metodiky PRIMOKIZ, ktorá sa sústreďuje na vypracovanie a realizáciu komplexných stratégií v oblasti výchovy a starostlivosti o deti v ranom veku s osobitným dôrazom na horizontálne a vertikálne vytváranie sietí a usiluje o smerovanie k uplatňovaniu základnej stratégie realizácie projektu: „mysli strategicky – konaj pragmaticky“.

Tak ako celá metodika PRIMOKIZ je založená na nasledovných kľúčových elementoch:

aj situačná analýza sleduje aktuálnu situáciu v oblasti výchovy a starostlivosti o deti v ranom veku v danej lokalite v troch oblastiach: zdravotná starostlivosť, sociálne služby a vzdelávanie. Mapovanie situácie sa realizuje hlavne so zámerom pochopiť, v akej miere sa v uvedených lokalitách uplatňuje holistický prístup v oblasti výchovy a starostlivosti o deti v ranom veku na báze vytvárania sietí:

- a) vertikálne – prenatálna starostlivosť, starostlivosť o deti do troch rokov, výchova a vzdelávanie, ako aj denná inštitucionálna starostlivosť o deti od 3 do 6 rokov vrátane herných skupín a predškolskej prípravy, až do obdobia povinnej školskej dochádzky na úrovni základnej školy;
- b) horizontálne – pediater, programy pre rodičov, poradenstvo pre matky a otcov, herné skupiny, vytváranie možností pre stretávanie sa rodín s deťmi, ústretové prostredie pre hranie sa detí na verejnom priestore, infraštruktúra zohľadňujúce potreby detí a ich rodín.

K vypracovaniu situačnej analýzy na lokálnej úrovni viedli tieto procesy na úrovni pilotného projektu:

- Fáza 1
 - Výber obcí a facilitátorov (december 2023 – január 2024)
 - Zabezpečenie politickej podpory (január 2024 – február 2024)
- Fáza 2
 - Vytvorenie lokálnych tímov (február 2024 – marec 2024)
- Fáza 3
 - Vypracovanie situačnej analýzy (marec 2024 – júl 2024)
- Vypracovanie základného hodnotenia (Baseline evaluation) – proces a výsledný dokument (február 2024 – marec 2024).

V rámci horeuvedených procesov bol vybraný lokálny koordinátor projektu Radoslav Slovák, vedúci projektového oddelenia OcÚ Zborov, ktorý následne vytvoril lokálny akčný tím.

Lokálny koordinátor projektu získaval dáta k vypracovaniu situačnej analýzy:

- analýzou prístupnej dokumentácie obce a v nej pôsobiacich inštitúcií
- rozhovormi s kľúčovými aktérmi v obci – starosta, poslanci miestneho zastupiteľstva, riaditelia školských inštitúcií, zdravotnícki pracovníci, zástupcovia mimovládnych organizácií pôsobiacich v obci a rodičia
- administráciou štruktúrovaného dotazníka kľúčovým aktérom v obci (vyhodnotenie v prílohe).

2. Model Primokiz: Sieťové a komplexné programy

Kvalita programov je rozhodujúca pre naplnenie výhod komplexného rozvoja detí v ranom veku. Ich účinok bude mať želaný efekt len vtedy, ak sú poskytované služby deťom a ich rodinám vysoko kvalitné a systém komplexného rozvoja detí v ranom veku je založený na vytváraní sietí inštitúcií a ľudí a pokračuje aj po nástupe detí na plnenie povinnej školskej dochádzky v základnej škole. Uplatňovanie participatívneho prístupu k rozvoju detí v ranom veku je východiskovým predpokladom poskytovania vysokokvalitných programov a služieb. Preto je dôležité vynakladať adekvátne úsilie na zvýšenie povedomia o dôležitosti rozvoja detí v ranom veku vo verejnosti i zainteresovaných inštitúcií v obci. Tým sa zabezpečí širšie zapájanie do tvorby a realizácie programov a služieb v oblasti rozvoja detí v ranom veku tých osôb a subjektov, ktoré programy a starostlivosť o deti poskytujú, ako aj tých, ktorí ju prijímajú. Ide v prvom rade o rodičov, ale aj o samotné deti, ktoré môžu byť zapájané spôsobmi primeranými ich veku.

Komplexný sieťový program pre deti v ranom veku by mal zahŕňať:

- plánovanie vhodné pre deti a rodiny v obci,
- výchovu a vzdelávacie, ako aj opatrovateľské služby pre deti v ranom veku,
- verejne prístupné miesta, kde sa deti a ich rodičia a opatrovatelia môžu hrať a komunikovať s ostatnými,
- podpora vzdelávania, zdravotná starostlivosť a sociálne služby pre rodiny detí
- terapeutické služby podľa indikácie pre konkrétne deti.

Politika v oblasti výchovy a starostlivosti o deti v ranom veku siaha od sociálnych intervencií až po ochranu jednotlivých detí a to v troch kategóriách, ktoré sú však navzájom prepojené, prestupujú sa a vytvárajú komplexný celok:

Programy a služby pre všetky deti a rodiny (univerzálna prevencia)

- centrá dennej starostlivosti (verejné aj súkromné),
- herné skupiny,
- podpora a poradenstvo pre rodičov
- poradcovia pri dojčení (laktčné poradkyne),
- jazykové programy a programy na podporu rozvoja pre-gramotných spôsobilostí a ranej gramotnosti detí,
- verejné priestranstvá a ihriská pre malé deti,
- miesta stretávania a rodinné centrá pre malé deti a ich rodičov.

Programy a služby pre špecifické skupiny detí a rodín (selektívna prevencia)

- programy na podporu viacjazyčnosti detí a pomoc pri učení sa miestneho jazyka a/alebo jazyka, ktorým hovorí ich rodina,
- programy zamerané na sociálno-ekonomicky znevýhodnené rodiny – terénni pracovníci, sociálne poradenstvo, materstvo a rodičovstvo
- kurzy prípravy na pôrod, ktoré sa konajú v spolupráci s medzikultúrnymi tlmočníkmi a mediátormi,
- diskusné skupiny pre rodičov v osobitných situáciách (napr. rodičia žijúci oddelene, osamelí rodičia, rodičia, ktorí stratili dieťa, rodičia bojujúci so závislosťou).

Programy a služby pre konkrétne deti a ich rodiny (indikovaná prevencia a intervencia)

- vzdelávacie služby pre deti so špeciálnymi potrebami, logopédia,
- iné terapeutické programy pre deti s určitým znevýhodnením (napr. programy pre deti s autizmom),
- terapie rodičov a detí,
- hodnotenia a opatrenia prijaté službami na ochranu detí.

Situačná analýza a vypracovanie potenciálnej stratégie v oblasti výchovy a starostlivosti o deti v ranom veku v obci Zborov dodržiava uvedenú štruktúru odporúčanú metodikou PRIMOKIZ.

3. Demografické údaje

Počet obyvateľov obce už od roku 1993 takmer nepretržite rastie (okrem medziročného poklesu v roku 2021). Za dve a pol dekády sa počet obyvateľov zvýšil takmer jedenaplnásobne (z 2 398 na 3 551). Už od roku 1993 mala obec výraznú dynamiku rastu, tá sa však od roku 2019 spomalila (pričom v spomínanom roku 2021 došlo dokonca k medziročnému poklesu počtu obyvateľov). Za ostatných 11 rokov sa počet obyvateľov zvýšil o cca 9,9 %.

Dôvodom dynamického rastu počtu obyvateľov je najmä výrazne kladná bilancia prirodzeného pohybu. Táto kladná bilancia je výsledkom kombinácie nadpriemerných hodnôt natality a podpriemerných hodnôt mortality, ktoré obec vykazuje. Priemerná hodnota ukazovateľa hrubej miery živorodenosti za posledných 11 rokov bola v Zborove vysoká – až 17,7 ‰. Naproti tomu, priemerná hodnota ukazovateľa hrubej miery úmrtnosti za posledných 11 rokov bola v Zborove nízka – len 7,9 ‰. Prirodzenými populačnými procesmi teda v obci dochádzalo k výraznému prírastku počtu obyvateľov.

Tabuľka 1: Základné charakteristiky stavu a pohybu obyvateľstva Zborova

Ukazovateľ/rok	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Počet obyvateľov (k 31. 12.)	3297	3346	3385	3433	3485	3545	3571	3599	3551	3588	3623
Živonarodení	67	68	65	61	59	74	52	58	58	62	54
Zomretí	28	27	15	29	25	36	29	27	35	26	27
Bilancia prirodzeného pohybu	39	41	50	32	34	38	23	31	23	36	27
Prist'ahovaní	37	37	21	39	41	47	38	25	39	44	41
Vyst'ahovaní	30	29	32	23	23	25	35	28	44	43	33
Migračné saldo	7	8	-11	16	18	22	3	-3	-5	1	8
Bilancia celkového pohybu	46	49	39	48	52	60	26	28	18	37	35

Zdroj: Štatistický úrad SR databáza DATAcube, vlastné prepočty

Najvyššie zastúpenie v štruktúre obyvateľstva Zborova majú vekové skupiny (podľa poradia) 5 – 9 ročných (343 obyvateľov), 15 – 19 ročných (324 obyvateľov) a 10 – 14 ročných (314). K 31. 12. 2023 tu spomedzi 3 623 obyvateľov žilo 942 detí do 14 rokov a 410 seniorov vo veku nad 65 rokov. Zo spomínaných 3 623 obyvateľov tu k uvedenému dátumu žilo 1 760 mužov a 1 863 žien.

V nadväznosti na typ vekovej pyramídy a typ populácie možno konštatovať, že z dlhodobého hľadiska bude prostredníctvom prirodzeného pohybu počet obyvateľov obce (pri nezmenených podmienkach) pozvoľna rásť.

Pri vývoji počtu narodených detí dlhodobo pretrvávajú v obci pozitívny vývoj. V roku 2019 sa v obci narodilo 53 detí (z toho 29 chlapcov a 24 dievčat), v roku 2020 58 detí (33 a 25), v roku 2021 61 detí (37 a 24), v roku 2022 62 detí (26 a 36) a v roku 2023 50 detí (23 a 27).

V obci Zborov je v súčasnosti evidovaných cca 358 obyvateľov vo veku do 6 rokov.

Počet rodín s deťmi mladšími ako 6 rokov, v ktorých aspoň jeden z rodičov nehovorí slovensky alebo v ktorých aspoň jeden z rodičov nemá slovenčinu ako materinský jazyk, je na základe sčítania obyvateľstva možné odhadnúť na viac ako 50.

V obci sú prípady, keď sa matky vzdali svojich detí a rieši sa ich zaradenie do systému pestúnskej starostlivosti (min. 3 deti).

Počet narodených detí za posledné roky:

2019	2020	2021	2022	2023
29 + 24, n 53	33 + 25, n 50	37 + 24, n 61	27 + 37, n 62	23 + 27, n 50

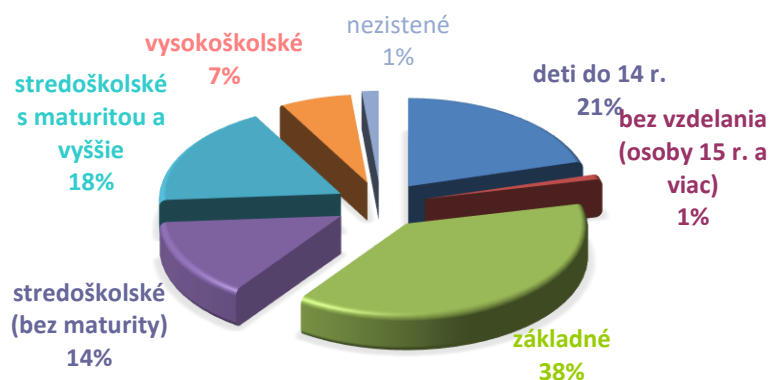
Počet detí zapísaných do materskej školy:

2 ročné	3 – 4 ročné	5 – 6 ročné	spolu
0	65	69	134

Špecifické cieľové skupiny:

- deti z rodín zo sociálne znevýhodneného prostredia: 94
- deti so špeciálnymi potrebami: 5

Podľa výsledkov SODB 2021 malo v tom čase (k 1. 1. 2021) až 39 % obyvateľov obce ako najvyššie ukončené vzdelanie len základné vzdelanie (tzn. osoby vo veku 15 rokov a viac, ktoré neukončili žiadne vzdelanie + osoby s ukončeným základným vzdelaním). Stredoškolské vzdelanie bez maturity (max. výučný list) malo 14 % a stredoškolské vzdelanie s maturitou a vyššie 18 % obyvateľov Zborova. Vysokoškolské vzdelanie malo v roku 2021 len 7 % obyvateľov obce.

4. Geografické charakteristiky obce

Obec Zborov leží na severovýchodnom Slovensku, administratívne je začlenená do okresu Bardejov v Prešovskom kraji.

Rozloha k. ú. obce predstavuje 1 963 ha (19,61 km²). Na juhozápade Zborov susedí s okresným mestom Bardejov (cca 30 000 obyvateľov, cestná vzdialenosť cca 10 km), na západe s obcou Stebník (cca 300 obyvateľov, vzdialenosť 3 km), na severe s obcou Chmeľová (cca 350 obyv., vzdialenosť 4 km), na východe s obcou Smilno (cca 700 obyv., 4 km) a na juhovýchode s obcou Andrejová (cca 350 obyv., 11 km).

Na základe dobových prameňov možno datovať vznik Zborova asi do pol. 13. storočia. Prvá dochovaná písomná zmienka je z roku 1355. Spolu s vybudovaním Zborovského hradu (hrad Makovica) postupne vzniklo panstvo Makovica. Stalo sa jedným z najväčších v rámci Uhorska. Okrem dominantného poľnohospodárstva a lesníctva, sa tu aktívne rozvíjali aj remeslá a výroba všetkých potrebných výrobkov pre hrad a celé panstvo. Dôležitými udalosťami boli aj príchod Rusínov od polovice 14. storočia a Židov od začiatku 19. storočia. V 1. svetovej vojne sa Zborov stal svedkom najťažších bojov na území Slovenska a neobišli ho ani boje v II. svetovej vojne.

Poloha v rámci SR

Poloha v rámci Prešovského kraja

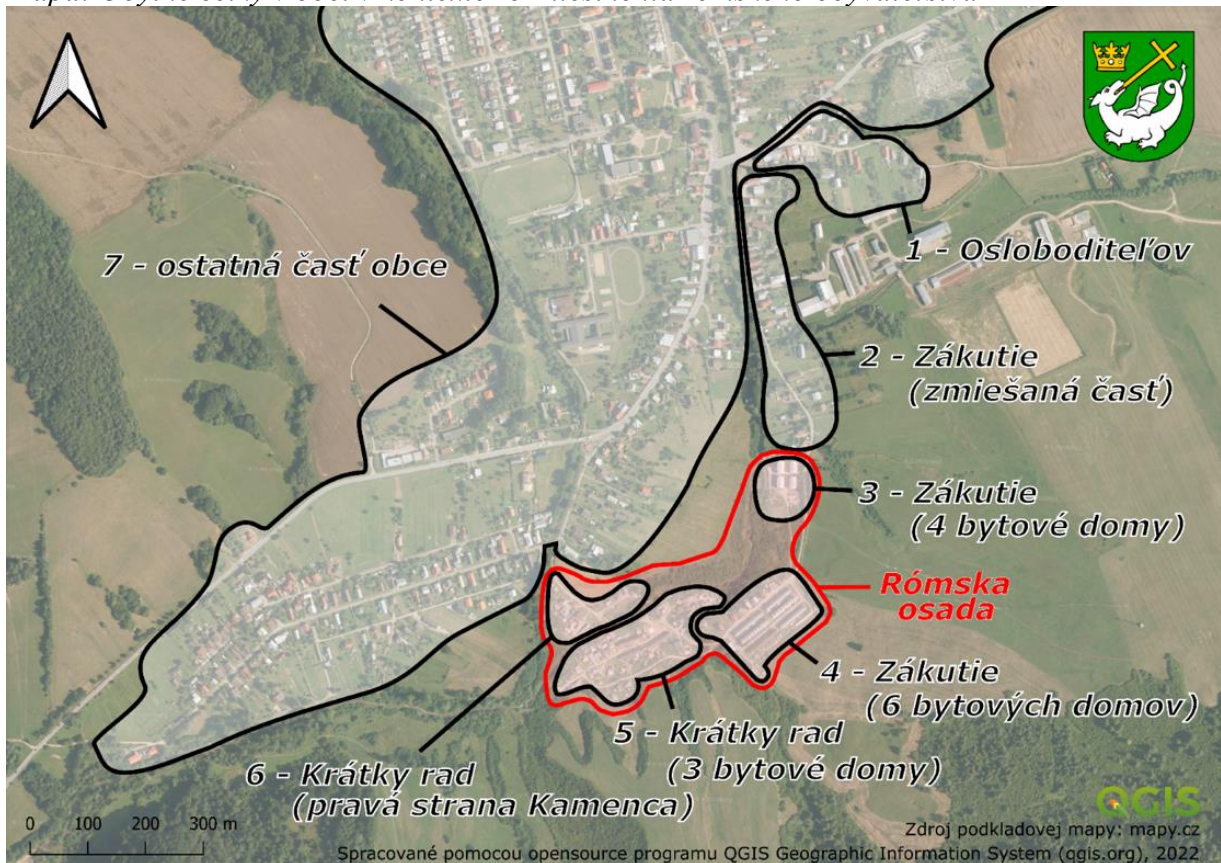
Poloha v rámci okresu Bardejov

QGIS

Zdroj podkladovej mapy: mapy.cz
Spracované pomocou opensource programu
QGIS Geographic Information System (qgis.org), 2022

Mapa: Obytné celky v obci v kontexte rozmiestnenia rómskeho obyvateľstva

Zdroj: vlastné spracovanie

Krátky rad (5): Táto lokalita je z pohľadu kvality domového a bytového fondu najhoršia. V tejto lokalite žijú výlučne Rómovia, spolu ich tu žije 721. V priemere na 1 obydľie tak pripadá 8,5 osoby. Kým v skolaudovaných nájomných bytoch žije cca 210 obyvateľov, v chatrčiach ich žije až cca 540. Chatrče pritom nemajú žiadne legálne prípojky na inžinierske siete. V súčasnosti tak približne 290 obyvateľov v tejto lokalite nemá vo svojich obydľiach vôbec žiadny prístup k tečúcej vode (ostatných cca 250 osôb má v chatrčiach zriadené nelegálne prípojky na verejný vodovod).

Časť ulice Krátky rad (6), ktorá plynule nadväzuje na predchádzajúcu časť tejto ulice (v smere zo severu, od hlavnej cesty; od ostatnej časti ulice Krátky rad je oddelená potokom Kamenec). Spolu tu žije cca 165 obyvateľov, takmer výlučne Rómov (1 osoba je nerómskeho pôvodu). Nachádza sa tu 26 obydľí, z toho je 6 rodinných domov a 20 chatrčí (tzn., že na jedno obydľie tu priemerne pripadá 6,3 osoby).

Rodiny s deťmi do 6 rokov sú rozložené v rámci celej obce. Z hľadiska koncentrácie väčšieho počtu detí v tomto veku, v rámci rómskej komunity, je vyššia hustota v rámci častí 1, 4 a 5 uvedených v mape.

5. Predpoklady pre predškolskú výchovu a vzdelávanie

Výchova a starostlivosť o deti v ranom veku sa v podmienkach Slovenskej republiky poníma ako systém intervencií v prospech detí zo strany inštitúcií, programov a služieb. Pritom do obdobia raného detstva sa spravidla počíta vek dieťaťa od narodenia až do začatia povinnej školskej dochádzky (vo veku 6 rokov). V niektorých prípadoch sa táto veková hranica môže rozšíriť až do 10 rokov veku dieťaťa.

Štátna politika v oblasti výchovy a starostlivosti o deti v ranom veku sa vyznačuje dvomi prístupmi. Výchova a starostlivosť o deti v ranom veku vo vekovej kategórii od 0 do 3 rokov sa poníma ako sociálna služba.

Detské zariadenia, ktoré patria do pôsobnosti ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny, sa riadia zákonom č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách. Cieľom týchto služieb je podporovať rodiny prostredníctvom poskytovania starostlivosti o deti vo veku do troch rokov predovšetkým v prípadoch, keď ich rodičia získavajú vzdelanie, alebo (opätovne) vstupujú na trh práce.

Existuje pomerne silná deliaca čiara medzi ranou starostlivosťou o deti do 3 rokov a predškolským vzdelávaním. Tieto programy sú riadené nielen z úrovne ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny, ale do tohto procesu vstupujú aj ďalšie rezorty – ministerstvo školstva, ministerstvo zdravotníctva, ministerstvo vnútra, ako aj ministerstvo financií. Tieto rezorty v tejto oblasti však dostatočne nekomunikujú, čím sa vytráca akákoľvek ich nadväznosť a previazanosť.

Aktuálna situácia v tejto oblasti na Slovensku nie je uspokojivá. Neexistuje dostatočné množstvo zariadení a programov, ktoré by poskytovali služby v oblasti výchovy a starostlivosti o deti v ranom veku. Čo je pozitívne, existujú plány, na základe ktorých by sa podiel detí vo veku 3 – 5 rokov zapísaných do predškolského vzdelávania mal do roku 2030 zvýšiť až na 96 %.

Pozitívnejšia je situácia v oblasti materských škôl. Novela školského zákona č. 245/2008 Z. z. z roku 2021 zaviedla povinné vzdelávanie aj pre deti vo veku 5 rokov: Pre dieťa, ktoré dosiahlo päť rokov veku do 31. augusta, ktorý predchádza začiatku školského roka, od ktorého bude dieťa plniť povinnú školskú dochádzku v základnej škole, je predprimárne vzdelávanie povinné. V najbližšom období vstúpi do platnosti zákonná norma, ktorá zavedenie nárokovateľnosť materskej školy pre deti vo veku od 3 rokov. Je to veľmi žiaduca perspektíva, pretože aktuálne miera účasti detí vo veku do troch rokov vo formálnych formách starostlivosti je na úrovni 2,3 %.

Na Slovensku sa momentálne nachádza približne 9 500 detí utečencov z Ukrajiny vo veku 0 – 5 rokov, pričom začiatkom roka 2024 ich bolo v materských školách zapísaných 1 906. Služby v oblasti vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve sú kľúčové, pretože týmto deťom ponúkajú možnosti na učenie sa a hru, pričom zároveň podporujú duševné zdravie a sociálne začlenenie ich rodičov.

Pokiaľ ide o učiteľov v materských školách, v zmysle najnovších legislatívnych zmien sa požaduje, aby učitelia v povinnom predprimárnom vzdelávaní mali ukončené minimálne vysokoškolské vzdelanie prvého stupňa. Navyše od 1. septembra 2029 sa bude požadovať, aby aspoň jeden pracovník VSRD v predškolských zariadeniach mal ukončený aspoň prvý stupeň

terciárneho vzdelávania. Okrem toho, v zmysle nedávnej zmeny legislatívy sa predpisuje povinný kontinuálny profesijný rozvoj v oblasti pedagogiky predprimárneho vzdelávania každých sedem rokov pre zamestnancov s kvalifikáciami na úrovni sekundárneho vzdelávania. Hoci cieľom týchto iniciatív je modernizovať učebné metodiky, sú potrebné podstatné kvalitatívne zmeny.

Celkovo na Slovensku došlo v oblasti politiky výchovy a starostlivosti o deti v ranom veku k pokroku, hlavne rozhodnutím zaviesť povinnú predškolskú dochádzku pre päťročné deti a prostredníctvom plánov zabezpečiť miesta pre mladšie deti v rokoch 2024 a 2025. Pretrvávajú aj problémové oblasti, napr. nižšie miery účasti na vzdelávaní v porovnaní s cieľmi a priemerami EÚ, ako aj potreba rozšírenia služieb starostlivosti o deti vo veku do troch rokov. Súčasná podmienky v primárnom vzdelávaní sú neprimerané, pokiaľ ide o riešenie sociálnych nerovností, a preto je kľúčové zamerať sa na starostlivosť a vzdelávanie detí od ich narodenia do šiesteho roku veku.

6. Zdroje pre deti v ranom veku: Programy, služby, infraštruktúra

6.1 Existujúca situácia a starostlivosť o deti v obci

Podmienky v rámci predprimárneho a primárneho vzdelávania sú v obci na veľmi dobrej úrovni. V obci sa nachádza Spojená škola, ktorej zriaďovateľom je obec Zborov. Táto škola pozostáva z viacerých organizačných zložiek (škôl a školských zariadení – MŠ, ZŠ, ZUŠ, ŠJ, výdajná ŠJ, ŠKD, CVC). Všetky organizačné zložky Spojenej školy sa nachádzajú v samostatnom školskom areáli na ul. Školská. Súčasťou tohto areálu sú aj dve telocvične, veľký školský dvor s prírodným ihriskom, atletickou dráhou, multifunkčným ihriskom s osvetlením a dvomi asfaltovými ihriskami (asfaltové ihriská si vyžadujú rekonštrukciu).

Materská škola sa v septembri 2022 presťahovala do novej budovy v školskom areáli, kapacita novej budovy bude bohato postačovať aj do budúcnosti (cca 160 miest). Prevádzku MŠ zabezpečuje obec Zborov (prostredníctvom spojenej školy).

Kapacita ZŠ je naplnená skoro na 100 % a bolo by vhodné ju rozšíriť. Základnú školu navštevuje 499 žiakov, ktorí sú rozdelení do 30 tried. Škola však má k dispozícii len 29 kmeňových učební, čo znamená, že ostávajúce triedy musia s niektorými triedami vytvoriť dvojčky v jednej triede. To ale prináša rôzne negatívne dôsledky v organizácii výchovno-vzdelávacej činnosti (napr. porušovanie školského poriadku, ničenie školského majetku a pod.). Prevádzku ZŠ zabezpečuje obec Zborov.

Obyvatelia Zborova (deti, žiaci, študenti, mladí dospelí) môžu priamo v obci študovať aj v základnej umeleckej škole. V rámci Spojenej školy je totižto zriadená aj ZUŠ. Triedy ZUŠ sú zriadené v existujúcich priestoroch základnej školy, čo taktiež prináša sťažnú organizáciu výchovno-vzdelávacieho procesu tak v ZŠ, ako aj v ZUŠ. V šk. roku 2023/2024 navštevuje ZUŠ 255 žiakov. V ZUŠ sú k dispozícii 4 odbory: hudobný, výtvarný, tanečný a literárno-dramatický. Prevádzku ZUŠ zabezpečuje obec Zborov (prostredníctvom Spojenej školy) na základe originálnej kompetencie.

Popri Spojenej škole sú zriadené (ako organizačné zložky) aj školský klub detí a centrum voľného času. V týchto školských zariadeniach majú deti MŠ a žiaci ZŠ možnosť absolvovať v popoludňajších hodinách rôzne výchovno-vzdelávacie aktivity. Prevádzku zabezpečuje obec Zborov (prostredníctvom Spojenej školy) na základe originálnej kompetencie.

Okrem Spojenej školy (so svojimi organizačnými zložkami) sa v Zborove nachádza aj špeciálna základná škola. Jej zriaďovateľom je Regionálny úrad školskej správy v Prešove. Špeciálnu ZŠ v Zborove v šk. roku 2023/2024 navštevuje 44 žiakov s mentálnym postihnutím. Popri tejto špeciálnej ZŠ je zriadený aj školský klub detí.

Priamo v Zborove sa žiadna stredná škola ani detašované pracovisko strednej školy nenachádza. Pravdepodobne aj táto skutočnosť má vplyv na to, že žiaci z obce (predovšetkým deti zo sociálne znevýhodneného prostredia) len v minimálnej miere pokračujú v stredoškolskom štúdiu. Tí žiaci, ktorí v štúdiu pokračujú ďalej, najčastejšie navštevujú stredné školy v Bardejove, príp. okolitých mestách.

Výrazným problémom obce je najmä záškoláctvo. Len za posledných 5 rokov riešila samospráva obce až takmer 300 prípadov záškoláctva. To je mimoriadne vysoký počet, poukazujúci na skutočnosť, že tento problém je v obci veľmi rozšírený.

Väčšina programov pre deti a rodičov sa realizuje v Komunitnom centre (prevádzka od roku 2019, zatiaľ zabezpečená do r. 2029 prostredníctvom grantov EU), ktoré sa nachádza priamo v areáli Spojenej školy. Dostupnosť k aktivitám teda nie je prekážkou pre žiadnu z cieľových skupín. Väčšina aktivít je časovo prispôbená bežnému životu rodiny s viacerými deťmi. Napríklad aktivity pre matky začínajú do 9:00, kedy prichádzajú s deťmi do škôlky a školy. Ďalšie aktivity pre dospelých začínajú prevažne okolo 13:00, aby boli ukončené do 15:00, kedy sa chodí po deti do škôlky a aj deti v škole majú väčšinou ukončené krúžky. Pre deti, ktoré v daný deň nemajú v škole krúžok, sú už cca od 12:00 pripravené aktivity, prípadne priestor na vypracovanie domácich úloh.

Niektoré ďalšie aktivity sa realizujú v obecnej knižnici (sídli v priestoroch kultúrneho domu), obecných záhradách (napr. včelia záhrada, bioklimatická záhrada), priestoroch štadióna, priestoroch Centra integrovanej zdravotnej starostlivosti či priamo na území rómskej osady.

Väčšina uvedených aktivít je súčasťou projektu „Podpora a rozvoj aktivít s rómskou komunitou v Zborove“ (ďalej aj „Nórsky grant“), podporeného Nórsnym finančným mechanizmom v rokoch 2022 – 2024. V súčasnosti obec hľadá zdroje, vďaka ktorým by bolo možné pokračovať aspoň v časti týchto ukončených, no úspešných aktivít.

6.2 Programy pre deti

- Aktivity Komunitného centra (zväčša aktivity prebiehajúce bezprostredne po vyučovaní pre žiakov ZŠ, napr. písanie úloh, kreslenie, príprava krátkych divadelných vystúpení, niektoré športové aktivity v interiéri)
- Nórsky grant (organizované aktivity pod dohľadom lektora či asistenta prebiehajúce počas celého dňa, no prioritne v poobedňajších hodinách či počas prázdnin, napr. čítanie rozprávkových kníh, kreatívne dielne, maľovanie, kreslenie, výlety do blízkeho i širšieho okolia, návšteva kultúrnych aj športových podujatí, športové a vzdelávacie aktivity, environmentálne aktivity)
- Aktivity Spojenej školy (organizované aktivity pre žiakov ZŠ, ktoré sa delia na školské krúžky a aktivity Základnej umeleckej školy)

Celkový počet žiakov v ZUŠ = 255, z toho 79 na individuálnej forme vyučovania a 176 na skupinovej forme vyučovania.

odbory	HO (hudobný)	VO (výtvarný)	TO (tanečný)	LDO (literárno-dramatický)
počet žiakov	79	69	101	6

- Telovýchovná jednota Magura Zborov (organizované aktivity pod dohľadom trénerov vo futbale – tréningy a zápasy).

6.3 Programy pre rodičov a deti

- Aktivity Komunitného centra (aktivity viažúce sa k najvýznamnejším sviatkom ako Vianoce či Veľká noc)
- Nórsky grant (organizované aktivity pod dohľadom lektora či asistenta prebiehajúce počas celého dňa, no prioritne v poobedňajších hodinách či počas prázdnin, napr. spoločné čítanie kníh, kreatívne dielne viažúce sa hlavne ku sviatkom, maľovanie, výlety do blízkeho i širšieho okolia, návšteva kultúrnych aj športových podujatí, vzdelávacie aktivity k prevencii zdravia a rozvoju zručností)
- Aktivity OZ Cesta von (organizované vzdelávacie aktivity programu Omama prioritne pre deti vo veku od 0 do 3 rokov, prípadne až do 6 rokov)

6.4 Programy pre rodičov

- Aktivity Komunitného centra (zväčša aktivity zamerané na kreatívnu činnosť žien)
- Nórsky grant (organizované aktivity pod dohľadom lektora či asistenta prebiehajúce počas celého dňa, napr. zvyšovanie čitateľskej gramotnosti, kreatívne dielne – výroba výrobkov pre vlastnú potrebu, práca so šiacim strojom, výlety, návšteva kultúrnych aj športových podujatí, vzdelávacie aktivity k prevencii zdravia, práci s deťmi a k rozoznávaniu prejavov diskriminácie, predpôrodná príprava, športové aktivity, príprava na prácu v záhrade)
- Terénna sociálna práca (zväčša aktivity zamerané na sociálnu pomoc, hľadanie si pracovných príležitostí, zabezpečovanie bývania, pomoc pri administratívnych činnostiach)
- Aktivity OZ Cesta von (organizované vzdelávacie aktivity programu Omama – tzv. rodičovské kluby, určené pre dospelých zapojených do vzdelávania detí v predškolskom veku a programu Filip, tzv. Napredovanie, určené pre ženy zvyšujúce si znalosti v oblasti finančnej gramotnosti)
- Aktivity OZ Projekt DOM.ov (organizované vzdelávacie aktivity zamerané na finančnú gramotnosť pri svojpomocnej výstavbe rodinných domov)

Miesta na hru a interakciu v komunite, obci alebo regióne

- Tieto aktivity sa koncentrujú hlavne vo formálnych vzdelávacích inštitúciách ako Spojená škola a jej zložky, prípadne neformálnych ako napr. Komunitné centrum. Aktivity sú realizované aj v priestoroch športového klubu TJ Magura Zborov. Z regionálneho pohľadu je najviac možností z neďalekom meste Bardejov, resp. jeho mestských častiach ako napr. Bardejovské kúpele.

Programy v oblastiach susediacich s predškolským vzdelávaním a starostlivosťou

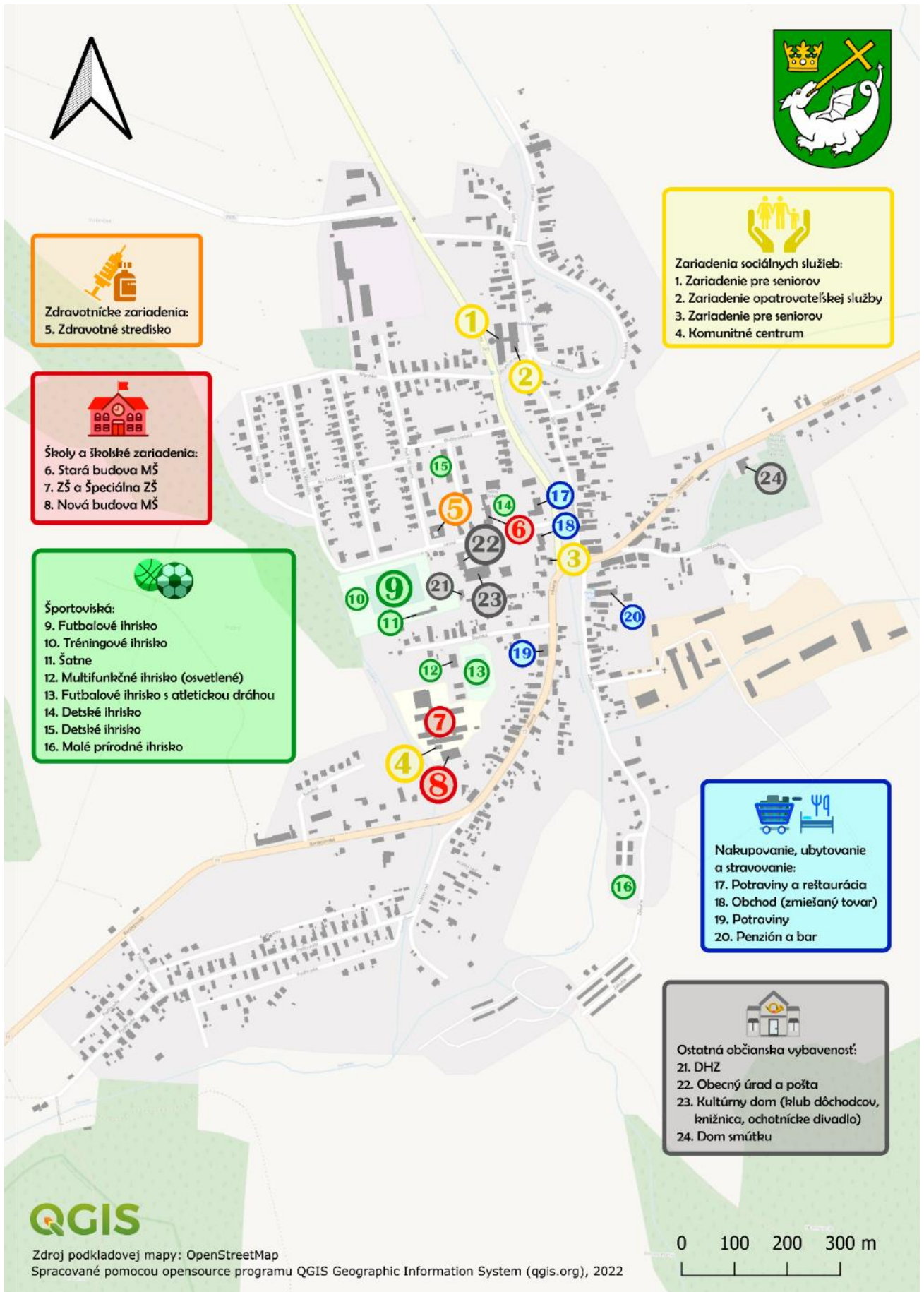
- Tieto sú realizované hlavne v Komunitnom centre.

7. Spolupráca a vytváranie sietí

V rámci obce Zborov je dlhodobo vytvorená pracovná skupina, ktorá sa pravidelne stretáva (obvykle asi 4x do roka) a kde sa jej členovia navzájom informujú o svojich realizovaných i plánovaných aktivitách a koordinujú svoju činnosť navzájom, aj s vedením obce. Členmi tejto skupiny sú všetky pomáhajúce profesie pôsobiace v obci, občianske združenia pôsobiace v MRK, zástupcovia obecného úradu, príp. ďalšie organizácie ako napr. zástupcovia PZ SR, Spojenej školy či koordinátori implementovaných národných projektov.

Tieto stretnutia zabezpečujú aj spoluprácu pri riešení potrieb a rozvoj spolupráce na poskytovaní služieb v rannom detstve. Hlavnú zodpovednosť za túto oblasť má vo formálnom vzdelávaní Materská škola, ktorá zabezpečuje zápisy detí a aj výchovno-vzdelávaciu činnosť počas školského roka. V neformálnom vzdelávaní má kľúčovú úlohu OZ Cesta von a program OMAMA. Obec sa rôznymi aktivitami, v spolupráci so všetkými zainteresovanými, snaží podporovať čo najvyššiu mieru navštevovania MŠ nielen deťmi pri ktorých to je povinné, ale aj mladšími. Vďaka úspešnému projektu sú zabezpečené dostatočné personálne a výborné materiálno-technické podmienky pre fungovanie MŠ.

V prípade potreby sa organizácie môžu obrátiť aj na zamestnankyne terénnej sociálnej práce, ktoré sú nápomocné aj pri komunikácii medzi rodinami a Spojenou školou či jej zložkami.

8. Informovanosť a účasť

Poskytovanie informácií o obsahu a štruktúre programov predškolskej starostlivosti je prioritne na Materskej škole. Každý rok sa v zákonom stanovenom termíne organizuje zápis do MŠ. Informácie sú prístupné na verejných miestach v obci, na internetovej stránke školy (<https://spojenaskolazborov.edupage.org/>) aj obce (<https://www.zborov.sk/>), fb profile obce a oznamuje sa aj prostredníctvom obecných novín a obecného rozhlasu.

Informácie o neformálnom vzdelávaní v obci (aktuálne tu pôsobia 4 Omamy) dostávajú obyvatelia priamo, nakoľko je tu aktívna terénna práca realizovaná už viacero rokov. Terénna práca je nápomocná aj pri zápisoch a osвете zameranej na zvyšovanie povedomia o dôležitosti navštevovania materskej školy deťmi.

Programy predškolskej starostlivosti sú realizované podľa overených metodík a bežne sa na úrovni obcí netvoria nové programy. Prostredníctvom diskusií a rodičovských klubov sa však v neformálnom vzdelávaní zabezpečuje pravidelná a plnohodnotná spätná väzba od účastníčok programu. Výsledky sú potom súčasťou podkladov pri aktualizáciách používaných metodík.

9. Zhrnutie potrebných krokov v sektore výchovy a starostlivosti o deti v ranom veku

V obci Zborov je aktuálne potrebné hlavne zachovanie vysokej miery práce s komunitou a to aj v oblasti predškolského vzdelávania. Mnohé z realizovaných aktivít v minulých rokoch boli financované z prostriedkov EŠIF a nie sú na celoštátnej úrovni ukotvené ako systémové opatrenia. Obec tak nemá dostatočné zdroje na zabezpečenie ich financovania a stráca výsledky dosiahnuté v predošlom období.

Konkrétnym opatrením by bol napr. nárok na financovanie zamestnanca venujúceho sa problematike predškolského vzdelávania napr. prostredníctvom ministerstva školstva a to od určitého počtu detí vo veku od 0 do 6 rokov. Toto by zabezpečilo kontinuitu práce v danej lokalite a možnosť nadviazať dlhodobú spoluprácu tak v rámci komunity, ako aj príslušných organizácií. Uľahčilo by to aj prechod od predškolského ku školskému vzdelávaniu.

Hlavnou aktivitou, ktorú je najvhodnejšie neprerušovať ani na jeden rok, je osвета a teda pripomínanie dôležitosti predškolského vzdelávania pre vývoj dieťaťa. V obci Zborov sa priamo v teréne realizuje od roku 2009 (s dvomi krátkymi prerušeniami) a až v posledných rokoch je evidovaný výraznejší pozitívny posun. K tomu prispelo aj vytvorenie dostatočného počtu miest v MŠ, ale najmä aktívna práca OZ Cesta von priamo v rodinách. Takže práca v rodinách, napr. v rámci programu Omama je veľmi dôležitou aktivitou, ktorá je aktuálne zabezpečovaná z darov a súkromných zdrojov OZ.

Aktuálne je v oblasti spolupráce slabou stránkou problematická komunikácia medzi obcou a vedením Spojenej školy. Mnohé informácie sa k relevantným zodpovedným osobám nedostávajú v takom čase a kvalite, ako by to bolo potrebné čo spôsobuje omeškania pri realizácii niektorých aktivít, príp. potrebu neočakávaných zmien.

Silnou stránkou je výborná spolupráca na úrovni občianskeho sektora pôsobiaceho v obci a aj v regióne a takisto výborná spolupráca s regionálnymi manažermi národných projektov TSP a KC.

Najväčšou potrebou je aktuálne zabezpečenie financovania aktivít, ktoré sa realizovali vďaka grantom a dotáciám, no tieto zdroje financovania sa už skončili. Základná potreba je definovaná na úrovni cca 10 000 EUR ročne, pri súbežnej aktívnej práci KC a OZ Cesta von v aktuálnej podobe.

Príloha

Vyhodnotenie dotazníka **SRATÉGIA PRE DETI V RANOM VEKU**

SRATÉGIA PRE DETI V RANOM VEKU

VYHODNOTENIE DOTAZNÍKA ZA OBEC ZBOROV

Respondenti

Muži – 5
Ženy – 13

Vek respondentov

26 – 35 rokov: 6; 36 – 45 rokov: 8; 46 – 55 rokov: 4

Vzdelanie

stredná škola bez maturity: 1; stredná škola s maturitou: 7; vysoká škola: 10

Sociálna identifikácia

a) učiteľ/učiteľka na 1. stupni ZŠ	1
b) učiteľ/učiteľka na 2. stupni ZŠ	1
c) člen/ka zastupiteľského zboru	2
d) rodič	9
e) sociálny pracovník/sociálny pracovníčka	3
f) zdravotný personál	1
g) obyvateľ/obyvateľka	1

Rodičovstvo

rodič jedného a viac detí: 14; z toho detí do 6 rokov: 4

Vyhodnotenie dotazníka

Nie všetci respondenti vyplnili všetky položky dotazníka.

1 – úplný súhlas, 5 – úplný nesúhlas, 0 – neviem odpovedať

	1	2	3	4	5	0
1. Myslím si, že starostlivosť o deti od narodenia do 6 rokov je zo strany našej obce na výbornej úrovni	28%	28%	11%	6%	11%	0%
2. Mám dostatok možností, ako sa dozvedieť o možnostiach a ponúkaných programoch pre deti od narodenia do 6 rokov v našej obci	28%	17%	11%	11%	6%	6%
3. Lekárska starostlivosť o deti vo veku od narodenia do 6 rokov je v obci na výbornej úrovni	33%	22%	11%	11%	0%	6%
4. Sociálna starostlivosť o deti (ktoré to potrebujú) vo veku od narodenia do 6 rokov je v obci na výbornej úrovni	33%	28%	6%	6%	11%	0%
5. V obci je dostatok ihrísk a iných športových zariadení, ktoré môžu deti vo veku od narodenia do 6 rokov voľne využívať	6%	6%	22%	0%	50%	0%
6. Materská škola poskytuje svoje služby aj rodinám s deťmi mladšími ako 3 roky	Áno 56%	Nie 0%	Neviem 28%			
7. Základná škola umožňuje všetkým žiakom vo veku 6 rokov (1. ročník), aby navštevovali školský klub detí	Áno 50%	Nie 17%	Neviem 17%			
8. V našej obci sú vytvorené podmienky, aby sa rodičia detí vo veku od narodenia do 6 rokov mohli stretávať a byť účastní rôznych podporných programov pomáhajúcich im zvládať rodičovstvo	Áno 28%	Nie 17%	Neviem 39%			
9. V našej obci sú vytvorené podmienky, aby sa tehotné mamičky mohli stretávať a byť účastní rôznych podporných programov pomáhajúcich im zvládať rodičovstvo	Áno 28%	Nie 17%	Neviem 39%			
10. Naša obec poskytuje maximálnu pomoc rodinám s deťmi vo veku od narodenia do 6 rokov, ktoré majú sociálne problémy	22%	22%	17%	6%	6%	11%
11. O deti v materskej škole a v základnej škole sa počas ich pobytu v týchto inštitúciách vôbec netreba obávať, že nebude o nich dobre postarané	50%	17%	6%	6%	6%	0%
12. V našej obci sa rodičia nemusia báť o bezpečnosť svojich detí na verejných priestranstvách	6%	17%	11%	11%	17%	0%
13. V našej obci by bolo potrebné <u>dobudovať, lepšie zabezpečiť</u> alebo <u>vytvoriť</u> :						
a) Počet miest v materskej škole	6%	0%	11%	17%	39%	6%
b) Počet miest v základnej škole a školskom klube detí (družina)	0%	6%	28%	22%	17%	11%
c) Lekársku starostlivosť o deti	11%	17%	11%	11%	33%	0%
d) Ihriská a športoviská pre deti	65%	0%	17%	6%	6%	6%
e) Bezpečnosť detí na verejných priestranstvách	45%	11%	22%	6%	6%	6%
f) Možnosti detí navštevovať krúžky, športové oddiely a iné voľnočasové aktivity	11%	17%	28%	6%	11%	0%
g) Centrum voľného času pre deti	17%	28%	11%	6%	11%	11%
h) Podporu rodičom detí do 6 rokov – stretávanie a vzdelávanie	22%	11%	44%	0%	6%	0%
i) Podporu rodičom detí do 6 rokov, ktorí majú finančné a sociálne problémy	22%	28%	28%	0%	0%	0%
j) Podporu rodičom detí do 6 rokov, ktoré majú zdravotné problémy	17%	22%	33%	11%	0%	0%

k) Podporu rodičom detí do 6 rokov, ktorí sa prisťahovali, resp. nehovoria po slovensky	22%	33%	11%	6%	0%	0%
l) Informovanosť rodičov detí do 6 rokov o službách, na ktoré majú zo zákona nárok	17%	17%	33%	11%	11%	11%
m) Informovanosť rodičov detí do 6 rokov o službách, ktoré poskytuje obec	11%	33%	28%	11%	11%	6%
n) Prístup pedagogických a ostatných pracovníkov, ktorí sa venujú deťom do 6 rokov	17%	22%	28%	17%	0%	0%
o) Pochopenie vedenia obce pre potreby detí v obci	22%	22%	28%	11%	11%	6%

Výsledky dotazníka sa použijú ako podklad pri tvorbe implementačnej stratégie.